

Stjepan Čovo

COR AD COR LOQUITUR

Uz stotu obljetnicu smrti kardinala Newmana (1801.-1890.)

9. listopada 1845. g. p. Dominik Barberi, jednostavni i pobožni pasionit, primio je u Katoličku crkvu anglikanskog teologa John Henri Newmana. Tom je prigodom napisao svom generalnom starješini: *"Gospodin Newman je sve do sada bio, usudio bih se reći, papa protestanata, njihovo veliko proročište, duša veoma raširenog dijela koji obuhvaća sve ono što je dobro, ozbiljno, pobožno u protestantskoj Crkvi. Smatraju ga najpametnijim čovjekom u Engleskoj. Po mom mišljenju, on je najjednostavniji i najljubazniji od svih koje sam susreo u svom životu."*

O tom velikanu druge polovice prošloga stoljeća kod nas se vrlo malo pisalo. Ovo što slijedi neka bude mali dug velikom čovjeku. Papa Pavao VI. ga je posebno cijenio i u njega se ogledao. O njemu je na jednom mjestu rekao: *"Newman je pokretač i najistaknutiji lik Oksfordskog pokreta. Bio je svjestan svoga poslanja pod motom moram završiti posao, vođen samo ljubavlju za istinu i vjernost Kristu, označio je najteži ali i najveći, najznačajniji, najodlučniji put koji je ljudski duh označio u prošlom stoljeću, a možemo reći i u moderno vrijeme, da dođe do punine mudrosti i mira"* (L'Osservatore Romano, 28.10.1983).

Traganje za istininom i rast u svjetlosti

Newmanovi životopisci ističu da je on bio duboko ukorijenjen u Predaji a istovremeno otvoren težnjama i potrebama svoga vremena. Najprije je

bio anglikanski, a potom katolički teolog. Privlačio je i okupljao oko sebe ljude svoga vremena ali nije zaboravljen ni od kasnijih istraživača. Otto Karrer svjedoči koliko ga je cijenio i koliki je utjecaj Newman vršio: *Uvijek mi je ostala u srcu posebna ljubav za tog 'crkvenog oca' naših dana uz ljubav prema sv. Augustinu.*“ S pravom možemo reći da Newman spada u red iskrenih obraćenika, jakih duhovnih osoba, velikih pokretača i poduzetnika kršćanske i katoličke misli u Engleskoj.

Bilo je mnogo poteškoća i zapreka Newmanovu ulasku u krilo Katoličke crkve. Ali on je bio iskreno uporan. Tražio je jednu, svetu, katoličku i apostolsku Crkvu. Na dan svoga obraćenja upoznao je da ju je našao u Rimskoj crkvi pa veli: *Moj se žar nije uvećao, ali sam imao utisak da ulazim u luku poslije burnog putovanja.*“

Težak je bio položaj katolika u Engleskoj u Newmanovo vrijeme. Tu su katoličanstvo predstavljali irski radnici koji su istovremeno bili odani svojim porocima. Ono što je Newman vidio na putovanju Sredozemljem 1832. - 1833. g. nisu bili sadržaji vjere i pobožnosti koji bi ga vodili vjeri u prave Trojstvo, Utjelovljenje ili srž kršćanstva. U njemu su se miješali osjećaji suprotnosti i divljenja. Rim mu se pokazivao u svjetlu vanjske površne pobožnosti. U njegovo se vrijeme naglašavalo kako se Rimski crkva udaljila od prvotne Crkve, Crkve Otaca, Crkve prvih stoljeća koja se uvijek smatra normativnom. I samom Newmanu se činilo da se Katolička crkva promijenila, razvila, odstupila od prvotnih oznaka što dokazuje Tridentinski sabor koji je dogmu i vjeru opteretio novim spoznajama a time i savjest vjernika.

Newman nije bio zadovoljan svojom Anglikanskom crkvom zbog njene prevelike povezanosti sa svjetovnom vlašću koja je odlučivala o crkvenoj organizaciji pa čak i o pitanjima vjere. Oksfordski pokret, kome je Newman bio duša, nastojao je provesti obnovu na dogmatskom, moralnom, asketskom i liturgijskom planu protiv duha liberalizma.

Newman je istovremeno ljubio svoju Anglikansku crkvu. Sebe naziva slugom svoje Crkve. Pitamo se s pravom što ga je potaklo da svoju Crkvu ostavi? Možda ćemo naći odgovor u njegovu zadnjem anglikanskom govoru od 25. rujna 1843. koji je znakovito naslovio: "Zbogom prijatelji!" Newman ističe: "Ja uistinu čeznem za istinom! ... Spreman sam je prihvatiti gdje god je pronađem ... Koliko više vršimo svoje dužnosti, toliko ćemo više upoznati istinu!" Našao je tu istinu, prihvatio je i ispunio svoju čežnju.

Traganje za istinskom Crkvom

Newman je često isticao da su ga Oci i Oxford učinili katolikom a ne susret s katolicizmom (*Letters and Diaries*, sv. 19,352). Posebno je cijenio Istočne Oce, ustrajno ih čitao, njihova djela nabavljao i čuvao u oratoriju u Birminghamu. Plod proučavanja Otaca, posebno Atanazija Aleksandrijskog, jest i njegovo djelo *Arijanci IV. stoljeća*. U njemu se rodila ideja da njegov "srednji put" vodi do Crkve koju je želio Krist, a to je Rimaska a ne kanterberijska crkva.

Proučavajući kršćansku starinu gledao je sebe i Anglikansku crkvu kao monofizite, a Istočnu kao srednji put, dok Rim zauzima uvijek isto mjesto, dok su protestanti eutihijevci. Sve se više uvjeravao da Anglikanska crkva nije prava.

Povlači se u tišinu više od četiri godine od rujna 1841. do listopada 1845. da u tišini studija, molitve i pokore dozrije njegova odluka. Povjeravao se samo Bogu i savjesti prije odlučnog koraka ulaska u Katoličku crkvu.

Za njega prijelaz na katoličanstvo nije bio prijelaz iz zablude istini, iz tmine na svjetlost, nego rast u istini i svjetlosti, prijelaz iz nepotpune ili umanjene istine na punu i cjelovitu isitnu. On se malo pomalo uvjeravao da je otadžka Crkva nalazi u Rimskoj crkvi. U tim godinama traženja on piše *Esaj o razvoju dogme* u kojem pokazuje kako se u Crkvi razvija članak vjere. Kad je završio raspravu i tekst poslao izdavaču, njegovo je obraćenje već bilo odlučeno.

Razradio je sedam kriterija za razvoj dogme. Ta načela su i danas suvremena pa ih je Međunarodna teološka komisija uvrstila u svoj studij o *Tumačenju dogme* 21. travnja 1990. (*Usp. Documentation catholique* br.2006,501).

Dok se 1833. g. pitao o svojoj pripadnosti Crkvi, na povratku sa Sicilije je sastavio molitvu pod naslovom *Vodi me blaga svjetlosti* nadahnutu biblijskom izvještaju o stupu svjetla koji je vodio Izraelce kroz pustinju u Obećanu zemlju:

Vodi me, blaga svjetlosti, ti me vodi u tminama!

Noć je tamna, kuća daleko,

Vodi me ti!

Upravljaј moјim koracima!
Daleke stvari ne želim gledati, dovoljno mi je jedan korak.
Takav nisam bio nikada niti sam se tako molio za tvoje vodstvo.
Volio sam izbor vlastitoga puta,
Ali me sada vodi ti!
Volio sam svjetlost dana, oholost me je vodila!
Prezirao sam strah, ne sjećaj se onih godina.
Uvijek me blagoslivljala tvoja moć
I danas će me voditi po barama i livadama, brdima i potocima
Dok ne prođe noć
I nasmiješi mi se zora licem anđela
Kojega sam dugo ljubio i sada izgubio.

To je jedna od popularnijih pjesama na engleskom jeziku. Zadnji korak u procesu obraćenja još nije bio učinjen. Taj jedan korak će biti dostatan da dođe do svoje Canosse, obraćenja kamo ga je dovela svjetlost preko tmine noći i sumnje do svjeta istine.

Oratorij

Newman je 1846. g. s drugovima stigao u Rim. Tu ga je lijepo primio u posebnu audijenciju papa Pio IX. Na Propagandi je slušao neka teološka predavanja, zainteresirao se za Oratorij sv. Filipa Nerija... Nakon povratka u Englesku radi na tome da Oratorij presadi i u Englesku. To će uspjeti 1848. g. u Birminghamu i to je prvi Oratorij u Engleskoj.

Primjer sv. Filipa Nerija je jako utjecao na Newmana. U neobičnom firentinskom zanesenjaku, Newman - iako strogi oksfordski intelektualac - nalazi dodirne točke: zajednički život oratorijanaca kojemu je glavna oznaka ljubav. Kardinal Cesare Baronio ovako je definirao oratorijansku zajednicu: *Una repubblica bene ordinata = dobro uređena republika*. Osobna sloboda ali ne i želja za neovisnošću, poštivanje Boga koji djeluje u svijesti svakoga pojedinca, radost i humor koji je posjedovao sv. Filip prema svetopisama.

koji: *Služite Gospodinu u veselju!* (Ps 100,2). Sve te osobine su bile silni oslonac Newmanu u kasnijem životu.

Kao kuriozitet, spomenimo zajedljivu dosjetku Rimljana prigodom kanonizacije 12. ožujka 1622. godine. Tada su, naime, zajedno kanonizirani Ignacije Lojolski, Franjo Ksaverski, Terezija Avilska, Izidor zaštitnik Madride i Filip Neri. Zajedljivi Rimljani su pustili u opticaj izjavu: *Kanonizirana su četiri Španjolca i jedan svetac!*

Newmanovi su uzori još bili Benedikt, Dominik i Ignacije. Zbog toga je govorio da je od Benedikta naučio što treba biti, od Dominika što mu je činiti a od Ignacija način na koji treba raditi.

Kušnje Newmana katolika

Newman je živio kao katolik 45 godina. Kroz te je godine proživio teška iskušenja i razočaranja. Posebna su mu iskušenja bila prigodom osnivanja novoga irskog *Katoličkog sveučilišta*. Za sedam godina nije uspio dobiti povjerenje ni sredstva za ostvarenje toga cilja. Umoran od svega toga, odriče se službe rektora. Razočarao se i u pokušaju priređivanja prijevoda Biblije na engleski jezik za što se oduševljavao još od djetinjstva. I taj mu je pokušaj propao.

Uređivanje katoličke revije *The Rambler* (= Putnik) koju je osnovao obraćenik-laik J.M.Capes, prihvatio je u srpnju 1859. godine. Tu je objavljivao studije o laicima vjernicima. Proučavanje arijanizma dovelo ga je do zaključka da su obični vjernici više obranili pravovjernost od pojedinih biskupa. Ni Atanazije Aleksandrijski ne bi uspio obraniti katoličku vjeru bez čvrstoće vjere običnih vjernika. Iznošenje tih ideja stvorilo je sumnju u Newmanovu ispravnost teoloških razmišljanja. Osumnjičen je kao heretik koji želi laike upotrijebiti protiv same Crkve.

Ti, i mnogi drugi, neuspjesi ostavljaju duboke tragove u Newmanovoj psihi. Izgledalo je da Katolička crkva nije bila spremna prihvatiti obraćenike, a obraćenici kao da nisu bili spremni za ulazak u Katoličku crkvu. Neuspjeh s časopisom *Rambler* umanjili su mu spisateljsku snagu i zanos. Njegovi protivnici to jedva dočekaše jer su ga inače smatrali najopasnijim čovjekom cijele Engleske.

Iako je vidio slabosti katolicizma, Newman je u njemu vidio veliku energiju i trajnu snagu za obnovom: "Gledamo li slijed vremenâ koje je katolicizam izdržao, iznenadne i čudesne promjene koje su ga snalazile, neprekidni umni rad i intelektualne darove onih koji ga čuvaju, žestinu rasprava koje su vodili njegovi protivnici, snagu napada koji su na njega navaljivali, sve veće odgovornosti pred kojima se nalazio pred trajnim razvojem svojih dogmi, sasvim je neshvatljivo da se katolicizam nije raspisnuo i izgubio te postao trulež kršćanstva" (The Development of Doctrine).

Newmana su napadali i anglikanci kao npr. Karlo Kingsley profesor moderne povijesti na Cambridgeu. Opuživao je Newmana da zanemaruje istinu i da je prikazuje u nedorečenim izrazima, da istina nije krepost u očima katoličkog klera niti je ona nužna pa čak ni poželjna. Na takve osude, Newman je odgovorio spisom *Apologia pro vita sua* ili *Povijest mojih religioznih misli*.

Apologiju smatraju spomenikom engleskog jezika 19. stoljeća. "U nje mu su ujedinjene tri stvari koje su zaista rijetke: zanosno zauzimanje za istinu, draž povjerenja, savršenost stila" (Nédoncelle). Drugi će reći da je to duhovna, ozbiljna biografija koja se može usporediti s Augustinovim *Ja i povijestima*.

S Gladstonom je vodio polemiku oko papine nezabludivosti što je bilo veoma aktualno nakon I. vatikanskog sabora. U djelu *Letter to the duke of Norfolk* razvija ulogu savjesti, prisutnosti Božje u čovjekovu srcu te papinu nezabludivost i njezin domet. Uza sve poteškoće on kaže: "Božja me providnost divno vodila tijekom cijeloga mogega života. Jutros me je pogodila jedna suprotnost koju dosad nisam opažao ... Radi se o tome da su moje poteškoće dolazile od onih koje sam ja pomagao a moji uspjesi od mojih protivnika" (Diario, 58).

Nerazumijevanja koja je doživljavao od katolika popravio je papa Leon XIII. imenovavši ga kardinalom i određivši da ne mora napustiti svoj Oratorij. Time je Newman još za života rehabilitiran. Čekajući u tišini molitve i radu da ga Otac pozove u svoj dom, zadnje godine života je koristio za dotjerivanje svojih djela.

Newman je duboko doživljavao prisutnost nevidljivog svijeta mrtvih. "Oni i kad odlaze odavde ne prestaju postojati nego se povlače sa vidljive scene gdje prestaju djelovati na nas, na naša osjetila. Oni žive kao što su i

prlje živjeli, ali se od njih odvojilo njihovo vanjsko tijelo koje je moglo biti u doliru s drugim ljudima.“

Taj osjećaj prisutnosti onostranskoga Newman će sačuvati do kraja života. To će izražavati i epitaf na njegovu grobu: "*Ex umbris et imaginibus in veritatem!*" = Iz sjene i slike u istinu!

Newmanova aktualnost

Naglašavajući da je svaki crkveni sabor u povijesti imao svoga nadahnutelja, papa Pavao VI. ističe da je Newman bio za Drugi vatikanski ono što je Atanazije bio za Nicejski i Toma Akvinski za Tridentinski.

U tome svakako treba istaknuti Newmanovu *ekleziologiju*. On je Crkvu promatrao pod vidom misterija, otajstva, a to će biti ideja vodilja Drugoga vatikanskog sabora. Newman je pokušao razvijati i braniti ulogu i pravo laika u Crkvi. Oni svojom kraljevskom, proročkom i svećeničkom ulogom mogu i moraju surađivati s biskupima na svim poljima crkvenog života. Newman s pravom ne svodi Crkvu samo na hijerarhiju niti samo na zbor krštenika. Crkva je mnogo veća i šira stvarnost koja u sebe treba skupiti cijeli ljudski rod kao Narod Božji. Zato je Crkva mistično tijelo Kristovo.

Newman je Katoličku crkvu vidio ujedinjenu u sebi, vjemu tradiciji ali u isto vrijeme otvorenu svijetu i drugim konfesijama. Zbog toga se Newman predstavio kao osoba privilegiranog *ekumenskog duha i dijaloga*. Prije nego je ekumenizam postao svjetski proces, Newman mu je bio preteča i navjestitelj.

Newman je u svojim spisima isticao važnost savjesti kao glasa Božjega i tu je vidio temelj vjere. Osobito se trudio svijetu prikazati privlačnost Kristovu koja vrijedi za sva vremena. Zbog toga je upozoravao na važnost povratka Svetom pismu i Ocima Crkve. Bio je uvjeren da jedino vjera može ispuniti čovjeka.

I nama danas, stotinu godina nakon Newmanove smrti, sveopće i duboke ideje koje je on njegovao mogu biti izazov i poticaj ako se vodimo njegovim životnim geslom: "*Cor ad cor loquitur*" = Neka srce progovori srcu!